

Міністерство освіти Азербайджанської Республіки
Міністерство освіти і науки України

Азербайджанський архітектурно-будівельний університет
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

BUILDING INNOVATIONS – 2019

Збірник наукових праць
за матеріалами

II Міжнародної
українсько-азербайджанської
конференції

23 – 24 травня 2019 року

Полтава 2019

УДК 7.071.1.072.3(477)

Зіненко Т.М. к.м. ORCID: ID 0000-0002-0140-0802,
e-mail: zirta@ukr.net

Зіненко А.В.: ORCID ID 0000-0001-9840-9370, e-mail: alizin21@gmail.com

Голуб В.П., e-mail: art_pntu@ukr.net

Журавльов С.О., e-mail: svetlanajur@gmail.com

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ХУДОЖНЯ КЕРАМІКА В АРХІТЕКТУРІ ТА ЛАНДШАФТІ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРІЯ, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Розглянуті особливості застосування художньої кераміки в архітектурних спорудах (панно, мозаїки) та у ландшафті (садово-паркова, монументальна кераміка) України останньої третини ХХ – початку ХХІ століття. Досліджується зміна пріоритетів використання кераміки від площинного (1960 – 1980 роки) до об'ємно-просторового (кінець 1990 – наш час). Деталізуються зміни підходів до використання кольору, стилістики, сюжетного наповнення творів.

Ключові слова: художня кераміка, архітектурна кераміка, ландшафтна кераміка.

Zinenko T.M. ORCID: ID, e-mail: zirta@ukr.net

Zinenko A.V.: ORCID: ID 0000-0001-9840-9370, e-mail: alizin21@gmail.com

Golub V.P., e-mail: art_pntu@ukr.net

Juravlev S.O., e-mail: svetlanajur@gmail.com

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

ART CERAMICS IN UKRAINIAN ARCHITECTURE AND LANDSCAPE OF THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY: HISTORY, TRENDS, PERSPECTIVES

Abstract. Of the use Features of art ceramics in architectural buildings (panno, mosaics) and in the landscape (park, monumental ceramics) of Ukraine of the last third of the XX - beginning of the XXI century are considered. The change in the priorities of the use of ceramics from the plane (1960 - 1980s) to the volume-spatial (the end of 1990 - our time) is studied. The changes in approaches to the use of color, stylistics, plot content of works are described.

Keywords: art ceramics, architectural ceramics, landscape ceramics

Художня кераміка супроводжувала архітектуру, надавала їй неповторності з найдавніших часів. В Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття спостерігається звавий інтерес до використання кераміки в архітектурі та ландшафті, поділений на два періоди. Перший: 1960 – 1980 роки характеризується домінуванням площинних композицій (мозаїк, рельєфів), внесених у архітектурний простір. Другий – кінець 1990 – початок 2000 років означений об'ємними керамічними композиціями різного призначення (монументальна, садово-паркова кераміка, вогняна керамічна скульптура). Прослідкувати динаміку розвитку даного явища, визначити природу змін

концептуальних підходів художників, проаналізувати соціокультурний аспект і спрогнозувати перспективи та тенденції і є основною метою даної доповіді.

Остання третина ХХ століття позначена посиленням присутності елементів художньої кераміки в архітектурно-художньому просторі міста. Цей процес в Україні набув особливого поширення починаючи з 1960-х років. У практиці будівництва широкого розповсюдження набули панно та мозаїки, художня здатність яких прикрашати будівлі примножувалася використанням досить дешевого і стійкого до атмосферних впливів матеріалу. Окрім монументальних художніх творів, керамічні вставки застосовувалися і для оздоблення фризів, колон, балконів тощо. Поряд з тим, що монументальне оздоблення керамічними мозаїками завойовувало все більшу моду в інтер'єрах будівель, екстер'єри окремих споруд теж набували своєї унікальності та впізнаваності завдяки керамічним вставкам. Технологія створення керамічної мозаїки відрізнялася від мозаїки класичної: для творення образів використовувалися фрагменти керамічних виробів та плитки різних кольорів. Широко застосовувалося також облицювання керамічними матеріалами найрізноманітніших об'єктів: басейнів, автобусних зупинок тощо. Найчастіше полив'яна кераміка застосовувалася для оздоблення фасадів та глухих стін будівель. Головними сюжетними композиціями були соцреалістичні за своїм звучанням твори. Це були монументальні гімни людині праці, шасливому дитинству, перемозі у війні, темі космосу та інтернаціоналізму. Чимало сюжетів присвячені ідеологічним символам комуністичної епохи і були піддані або підпадають під «декомунізацію». У той же час, значне місце належало й формальним композиціям. У цьому контексті на переконання відомого львівського професора Ореста Голубця, кераміка давала художнику значно більше можливостей для творчого втілення ідеї, ніж живопис чи скульптура, з огляду на те, що ідеологічний тиск на художню кераміку був дещо слабший. Розглядуване явище увійшло в теорію і практику сучасного мистецтвознавства під загальною назвою «радянська мозаїка». Платформа культурних ініціатив Фонду Ізоляція з 2013 року займається вивченням, каталогізацією та збереженням мозаїк радянського часу. Цьому присвячений спеціальний проект «Soviet mosaics in Ukraine» [1]. Куратором проекту є мистецтвознавець Євгенія Моляр. На переконання авторів проекту «Монументально-декоративне мистецтво є важливою верствою української культури, що містить як зразки радянського модернізму, так і національні особливості візуальної культури України. Сьогодні є можливість незаангажованого сприйняття ідеологічної складової мозаїчних творів, об'єктивної оцінки їх художньої цінності. Крім того, усвідомлення важливості збереження радянського культурного спадку є ознакою цивілізованого суспільства, де головною цінністю є уважне ставлення до культурно-історичних нашарувань минулого» [1]. Загальні теоретичні підвалини явища досліджують Олексій Роготченко, Орест Голубець, Олеся Авраменко, Наталія Горова та інші дослідники. Серед найвідоміших творів цього періоду – роботи художників Ольги Рапай, Ади Рибачук, Володимира Мельниченка, Івана Литовченка, Володимира Прядки, Володимира Патики, Степан Кириченко та десятків інших авторів-монументалістів. Проблема збереження керамічних мозаїк останнім часом постала винятково гостро, оскільки вони часто знищуються новими власниками будівель.

Новий період, коли кераміка зі стін перемістилася у середовище у вигляді об'єкта активно розвивається в Україні з кінця 1990-х років, у 1997 році відбувся I Всеукраїнський симпозіум монументальної кераміки під назвою «Поезія гончарства на майданах і в парках України». Проведений Національним музеєм-заповідником українського гончарства в Опішному, він започаткував монументальну кераміку в Україні як мистецьке явище. До цього періоду відносяться роботи Сергія Радька, Леоніда Богинського, Андрія Ільїнського, Володимира Хижинського, Юрія Мусатова,

Зінаїди Близнюк. Традиція «керамічного монументалізму» була продовжена в Слов'янську, Малій Білозерці, Нікополі, Коломиї, Одесі та інших містах. З кінця 2000-х років спалахує, як «феєрична прикраса ночі», палаюча керамічна скульптура (Андрій Собянін, Вячеслав Вінковський).

Роль художньої кераміки в архітектурі значна і їй приділяється увага у сучасному будівництві. Підтвердженням є проведення спеціалізованого Дня кераміки в рамках щорічної виставки KyivBuild та конференції «Кераміка в архітектурі та будівництві». Це спеціалізований форум для фахівців, де обговорюються питання «вдосконалення технології виробництва будівельної кераміки, розширення асортименту продукції для задоволення зростаючих потреб – будівельних і дизайнерських» [2]. Провідні керамічні компанії світу беруть участь у виставці *Vatibouw*. У Слов'янську періодично відбувається традиційна конференція виробників кераміки, художників та технологів «Світ кераміки без кордонів» та проводяться симпозіуми художньої кераміки.

Таким чином, кераміка виступає також джерелом формотворення в архітектурі, вона зменшує або збільшує контраст, візуально зміщує акценти. Керамічні вставки об'єднують архітектурні елементи, зміщують масштабно-пропорційний, ритмічний стрій будівлі і в цілому впливають на загальне композиційне сприйняття. По суті кераміка – єдиний матеріал, що здатний принести в архітектуру засоби поліхромії, пластики, світла і фактури – тобто надати їй суто декоративні властивості. Крім того, змістова складова кераміки передбачає присутність ідейно-образотворчої, символічної, асоціативної ролі, надаючи архітектурній споруді індивідуальності, експресії, динаміки, суб'єктивності. Кераміці по праву належить провідна роль в організації середовища і в гармонійному поєднанні різних матеріалів. Кераміка стає мистецтвом майданів і парків, вона допомагає створювати сучасні архітектурні ансамблі гармонійної побудови архітектурного і природного простору.

Широке використання кераміки в архітектурі пояснюється в першу чергу тим, що їй немає рівних по довговічності і доступності, по стійкості кольору і фактурі, що додає унікальності. Використання кераміки було, є і буде доцільним для створення монументально декоративних в архітектурі та ландшафті міст. Художники мають бути готові до виконання великих і серйозних завдань, закладених в синтезі мистецтв, повинні досягнути специфічні принципи побудови керамічних композицій, а також знати особливості і можливості застосування різних матеріалів в архітектурі. Архітекторів, будівельників, ландшафтних дизайнерів та художників об'єднує спільна мета – створити гармонійний, комфортний і естетичний простір для життя.

Література

1. *Soviet mosaics in Ukraine* <https://sovietmosaicsinukraine.org/>
2. *Будівельна кераміка: розширення асортименту і технологічні інновації для успішної реалізації міжнародних перспектив* <http://kbu.org.ua/index.php?id=242>